

Handleiding

‘Koffers Vol Verhalen’

Airborne Museum ‘Hartenstein’

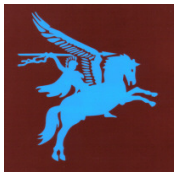
© 2010 Airborne Museum – Educatieve dienst

(versie 4 juli 2011)

Colofon

Uitgave Airborne Museum, 2010
Afdeling Educatie
Utrechtseweg 232
6862 AZ Oosterbeek
Telefoon: 026 3337710
Voor informatie en reserveringen
vraag naar: Hans Sommer.
Email: hsommer@airbornemuseum.nl.
Website: www.airbornemuseum.nl.

Dit project is mede mogelijk gemaakt door EDU-ART

EDU-ART
Zeelandsingel 40
6845 BH Arnhem
Postbus 30100
6803 AC Arnhem
Telefoon: 026 4001900
Fax: 026 4001999
www.edu-art.eu

Inhoud

	Algemeen	4
Les 1	Vorbereidende les	5
Les 2	Bezoek aan het Airborne Museum	6
Les 3	Verwerkingsles(sen)	7
Bijlage	Werkbladen verwerkingsles	8 – 11
Bijlage	Tips voor de nabespreking / evaluatie	12
Bijlage	Beknopte achtergrondinformatie – separaat PDF document	

Algemeen

Voor u ligt de handleiding bij het project '**Koffers vol verhalen**' van het Airborne Museum 'Hartenstein' te Oosterbeek. Tijdens dit project maken uw leerlingen kennis met de Slag om Arnhem door de ogen van kinderen en soldaten van toen.

Zij zullen zien dat geschiedenis vaak gaat over heel **gewone mensen** die in een heel **ongewone tijd** leefden. Hun verhalen vormen samen **de geschiedenis** van de Slag om Arnhem.

Met een koffertje vol informatie van een ooggetuige van de Slag, gaan de leerlingen twee aan twee op onderzoek in het museum. Om het bezoek goed te laten verlopen, vragen we u de leerlingen voor te bereiden. In deze handleiding treft u hier suggesties voor aan.

Daarnaast doen we enkele suggesties voor een verwerkingsles waarin de leerlingen hun ervaring in het museum onder woorden kunnen brengen.

Doel

De doelstellingen van het project zijn:

- de leerlingen kennen de hoofdlijnen van de Slag om Arnhem.
- de leerlingen maken kennis met persoonlijke verhalen van ooggetuigen van de Slag om Arnhem.

Doelgroep

De doelgroep van dit project bestaat uit leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs.

Kerdoelen en canonvensters

In het project komen verschillende kerndoelen in meer of mindere mate aan bod.

De belangrijkste kerndoelen die aan de orde komen zijn:

Nederlands:

Kerdoel 4: de leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.

Oriëntatie op jezelf en de wereld, domein Tijd:

Kerdoel 51: de leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.

Kerdoel 52: de leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de tijdvakken.

Kunstzinnige oriëntatie:

Kerdoel 54: de leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.

Kerdoel 56: de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van het cultureel erfgoed.

Het lespakket sluit aan op het canonvenster De Tweede Wereldoorlog.

1 Voorbereidende les

Doel

Het bezoek aan het Airborne Museum wordt praktisch en inhoudelijk voorbereid.

Praktische Voorbereiding:

- In het museum gaan de leerlingen in tweetallen aan de slag. Om de tijd in het museum zo doelmatig mogelijk te gebruiken, vragen we u **op school** alvast tweetallen te maken.
- Neem met uw leerlingen de museumregels door:
  - in het museum worden waardevolle stukken bewaard, je mag daarom niets aanraken tenzij anders aangegeven.
  - wees voorzichtig in het museum: dus niet rennen, niet duwen en dergelijke.
  - er zullen meer bezoekers in het museum zijn. Probeer hen niet te storen. Met andere woorden: niet schreeuwen.
  - luister goed naar de begeleiders, zij zijn er om jullie te helpen en om er een leerzame dag van te maken.

Inhoudelijke Voorbereiding:

Voordat de leerlingen het museum bezoeken is het raadzaam dat ze enige kennis hebben over:

- de hoofdpunten van de Tweede Wereldoorlog. Zie hiervoor de geschiedenismethode.
- de Slag om Arnhem: in de bijlage vindt u twee documenten waarin de hoofdlijnen van de Slag worden toegelicht ('Beknopte informatie' en 'Achtergrondinformatie').

Hieronder enkele lessuggesties:

- 1 Spreek met uw leerlingen over:
  - wie is al eens in het Airborne museum geweest?
  - wat kan je erover vertellen?
  - wat is er, in grote lijnen, tijdens de Tweede Wereldoorlog gebeurd?
  - wat weet je over de Slag om Arnhem en/of Operatie Market Garden?
  - het project heet 'Koffers vol verhalen'. Wat zal die titel betekenen?
  - wat is een persoonlijk verhaal? Wie houdt er een dagboek bij (waarover, waarvoor)?
- 2 Bekijk indien mogelijk de aflevering '**Een brug te ver**' van Vroeger & Zo over de **Slag om Arnhem**. Deze aflevering kan bekeken worden via de **website www.vroegerenzo.nl**. U kunt evt. ook aflevering 9 ('Arnhem') van de NPS jeugdserie "13 in de oorlog" bekijken.
- 3 U kunt een ooggetuige van de Slag om Arnhem uitnodigen om in de klas te komen vertellen. Het museum heeft contact met diverse ooggetuigen. Het museum kan u evt. verder helpen.
- 4 Vraag de leerlingen hun opa of oma te interviewen over de Tweede Wereldoorlog. Hebben ze de oorlog zelf meegemaakt? Wat kunnen ze over de oorlog vertellen?

2 Bezoek aan het Airborne museum

Doel

- De leerlingen kennen de hoofdlijnen van de Slag om Arnhem.
- De leerlingen maken kennis met persoonlijke verhalen van ooggetuigen van de Slag om Arnhem.

Werkwijze

Ontvangst en introductie: klassikaal, in de educatieve ruimte, incl. introductiefilm (duur: 9 minuten).
Uitleg koffertjesproject: klassikaal, in de educatieve ruimte.
Activiteit in het museum: in tweetallen (evt. in drietallen).
Nabespreking/evaluatie: klassikaal, in de educatieve ruimte.
Airborne Experience: na afloop van de nabespreking, naar eigen inzicht van de leerkracht(en).

Duur

- Ongeveer 1,5 uur, globaal te verdelen in:
- ontvangst en introductie: ca. 15 minuten
  - uitleg koffertjesproject: ca. 10 minuten
  - activiteit in het museum: ca. 50 minuten
  - nabespreking/evaluatie: ca. 15 minuten en na afloop:
  - Airborne Experience: naar eigen inzicht.

Inhoud

Na een introductie in de educatieve ruimte van het museum gaat de klas in tweetallen uit elkaar. Ieder tweetal krijgt een koffer mee. In de koffer bevinden zich enkele voorwerpen en opdrachten. **In iedere koffer staat één ooggetuige van de Slag om Arnhem centraal.**

De leerlingen gaan met hun koffer door het museum en voeren de opdrachten uit. Ze maken kennis met de persoon en verdiepen zich in de situatie van deze persoon.

Na **ca. 50 minuten** komen de leerlingen terug naar de educatieve ruimte. De ervaringen van de leerlingen worden gezamenlijk nabesproken in de educatieve ruimte.

Tenslotte lopen de leerlingen (met de begeleiders) gezamenlijk door de **Airborne Experience**.

Antwoorden

Na afloop van het bezoek krijgt u desgewenst de antwoordenbladen van alle koffertjes mee. Met behulp van deze bladen kunnen de leerlingen hun antwoorden controleren.

3 Verwerkingsles(sen)

Doel

- De leerlingen vertalen hun ervaringen uit het museum in een te presenteren product.

Inhoud

Er worden drie **suggesties** gedaan voor de verwerkingsles(sen).
Eén richt zich op het verleden, één gaat over het heden en één over de toekomst.
Ook zijn er een aantal werkbladen bijgevoegd om zelfstandig te verwerken.

Verleden

De leerlingen werken in hetzelfde groepje als in het museum. Samen schrijven ze het verhaal van de hoofdpersoon. Wie was het, wat overkwam hem/haar, hoe liep het af?
Vervolgens vertelt ieder groepje klassikaal kort wie hun hoofdpersoon was en waarom deze wel of geen medaille verdient (vraag die ieder groepje heeft beantwoord in het museum).
Er zijn 11 verschillende verhalen (koffertjes A t/m K), dus misschien zijn er twee groepjes met dezelfde hoofdpersoon. Deze groepjes kunnen samenwerken.

Heden

De leerlingen maken individueel een koffertje van zichzelf. De inhoud van de koffer vertelt, net als de koffers in het museum, een verhaal over de leerling. De inhoud toont wie ze zijn, wat belangrijk voor ze is, welke dromen ze hebben en dergelijke.
De koffers kunnen tentoongesteld worden op school. De leerlingen lichten de inhoud van hun koffer toe in een informatiebordje.

Toekomst

Houd een kringgesprek over vrede:
Hoe lang is het al vrede in Nederland? Wat betekent vrede? Wat betekent het als je niet vrij bent?
Waarom is vrede belangrijk? Hoe kan je ervoor zorgen dat het vrede blijft?
Maak met de leerlingen een woordweb over vrede. Schrijf het woord vrede midden op het bord.
Laat de leerlingen associëren op het woord.

Naar aanleiding van het kringgesprek en het woordweb schrijven de leerlingen een gedicht of een elfje over vrede.

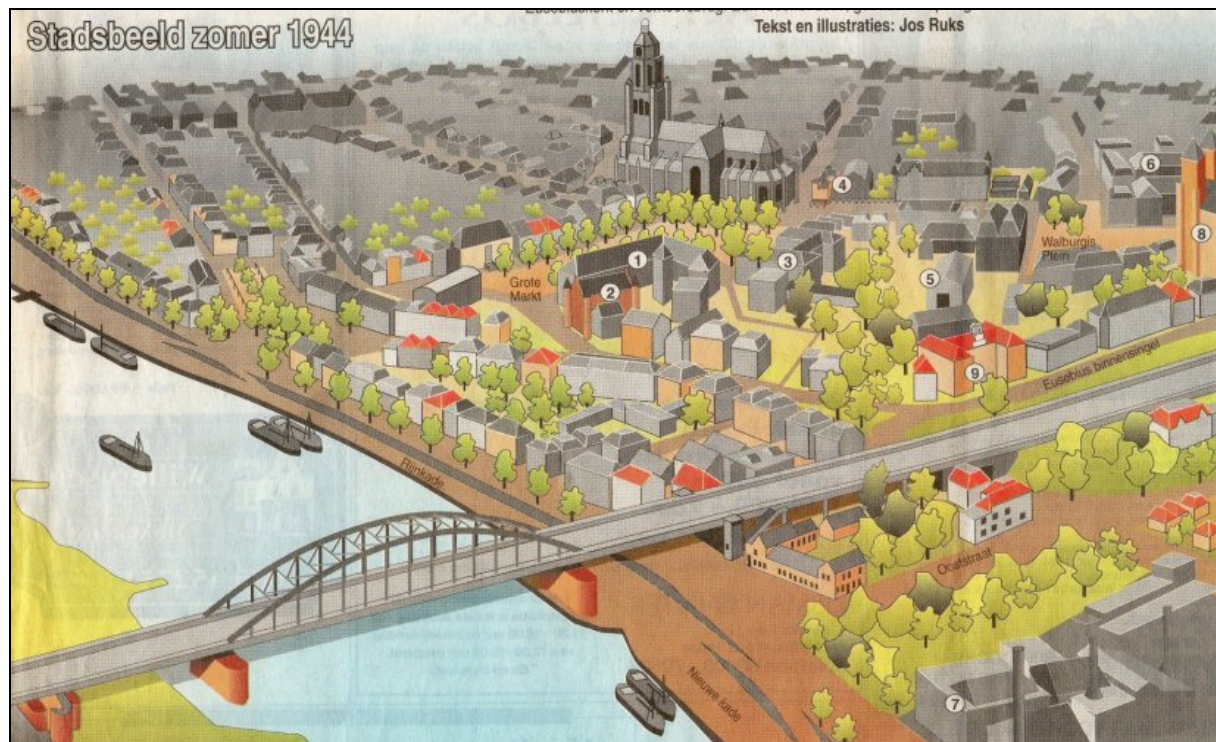
Toelichting Elfje:
1, 2, 3, 4 en 1 woord

*Bezoek,
Airborne Museum,
met onze school,
zijn we daar geweest,
Koffertjesproject*

Kijk ook op www.airbornemuseum.nl.

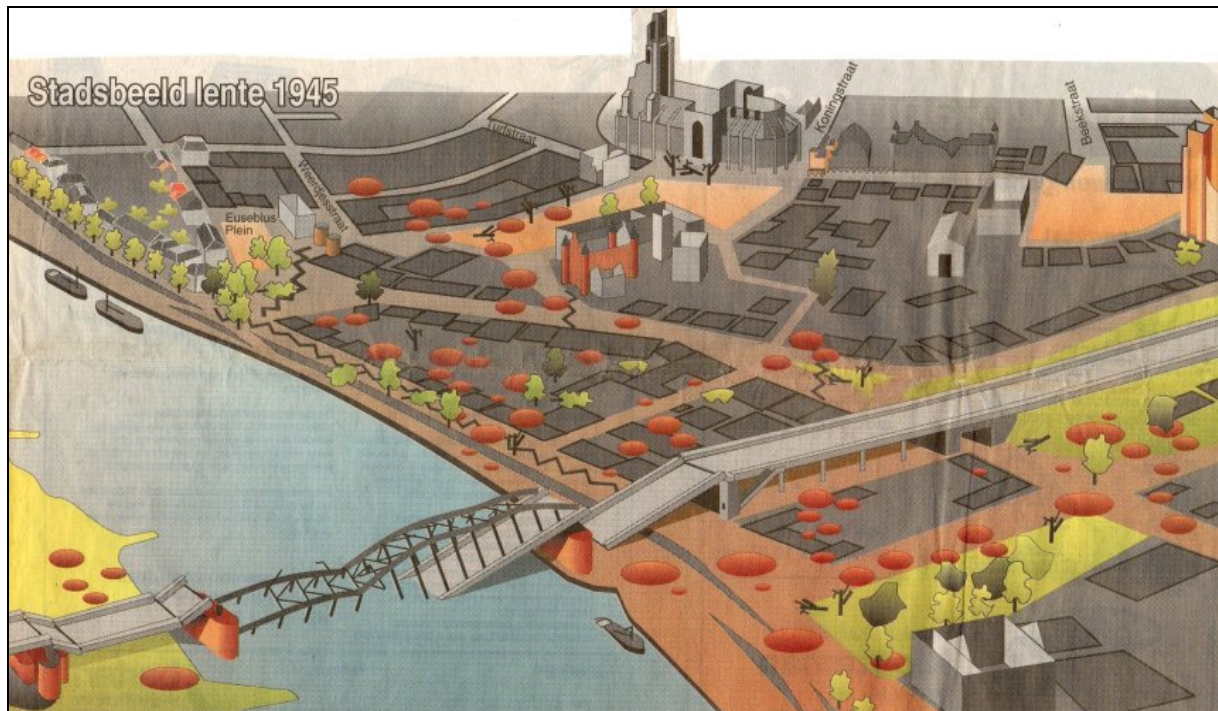
Bijlage 1: Werkblad verwerkingsles

Zo zag het centrum van Arnhem er uit in de zomer van 1944.

1. Hoe lang was Nederland toen al bezet door de Duitsers? _____
2. Op welke datum is de invasie in Normandië begonnen? _____
3. Hoe wordt deze belangrijke dag genoemd? _____
4. Welke landen deden mee aan deze invasie? _____
5. Hoe lang deden deze legers erover om bij de grens van Nederland te komen? _____
6. Wanneer begon de Slag om Arnhem? _____
7. Hoe lang heeft de Slag om Arnhem geduurd? _____
8. Wat was het belangrijkste doel van de Slag om Arnhem?
_____
9. Uit welke landen kwam de militairen die rondom Arnhem en Oosterbeek hebben gevochten?
_____

Bijlage 1: Werkblad verwerkingsles

Zo zag het centrum van Arnhem er uit in het voorjaar van 1945.

10. Wat is er in het centrum van Arnhem veranderd sinds de zomer van 1944?

---

11. Wat is er gebeurd tijdens de Slag om Arnhem (kort en in je eigen woorden opschrijven)?

---

12. Wat is er met veel huizen en gebouwen gebeurd in Arnhem, tijdens en na de Slag om Arnhem?

---

13. Waar waren de burgers van Arnhem in de maanden na de Slag om Arnhem tot de bevrijding?

Bijlage 1: Werkblad verwerkingsles

Zo zag het centrum van Arnhem er uit in 1994: 50 jaar na de Slag om Arnhem.

14. Wat is er in het centrum van Arnhem veranderd sinds het voorjaar van 1945?

---

15. Naar wie is de brug bij Arnhem na de oorlog vernoemd en weet je ook wie dat is?

---

16. Zou je nog eens terug gaan naar het Airborne Museum? Wat is je het meest bijgebleven?

Bijlage 1: Werkblad verwerkingsles - antwoorden

1. Nederland was bezet door de Duitsers sinds mei 1940; in de zomer van 1944 dus ruim 4 jaar.
2. Op 6 juni 1944.
3. D-Day.
4. Engeland, Verenigde Staten en Canada.
5. Ongeveer 3 maanden, begin september 1944 werd de grens met Nederland bereikt.
6. Op zondag 17 september 1944.
7. 9 dagen.
8. Het veroveren van de bruggen bij Arnhem.
9. Voornamelijk uit Engeland en Polen.
10. Eigen keuze.
11. De Engelse parachutisten hebben de brug bereikt en een paar dagen in handen gehad. Maar de Duitsers bleken te sterk en hebben de brug terug veroverd. De Engelse militairen trokken zich terug rondom hun hoofdkwartier Hotel 'Hartenstein' in Oosterbeek, *het tegenwoordige Airborne Museum*. Daarna hebben ze zich over de Rijn teruggetrokken naar de bevrijde gebieden.
12. Veel huizen zijn gebombardeerd of kapot geschoten. De huizen werden door de Engelse en Duitse militairen gebruikt bij de gevechten in Arnhem. Na de evacuatie van de burgers werden veel huizen door de Duitsers leeggehaald en de spullen werden naar Duitsland gebracht.
13. In september en oktober 1944 zijn alle burgers geëvacueerd. Veel mensen hebben lange tijd op andere plaatsen in Nederland gewoond: bij familie, of bij vreemde mensen die hebben geholpen bij de opvang van de vluchtelingen, bijvoorbeeld in Ede en o.a. in veel plaatsen op de Veluwe.
14. Eigen keuze.
15. Naar luitenant-kolonel John Frost; hij was de commandant van het bataljon van de Engelse luchtlandingsbrigade die de brug bij Arnhem moest veroveren.
16. Eigen keuze.

Bijlage 2: Tips voor de nabespreking / evaluatie na het museumbezoek

- 1 In alle koffers bevindt zich een medaille. Alle leerlingen beantwoorden tijdens hun route door het museum de vraag 'heeft jouw persoon deze medaille verdiend?'. Tijdens de nabespreking in de educatieve ruimte, **of op school**, kan aan de leerlingen gevraagd worden wat zij op deze vraag geantwoord hebben en waarom.
- 2 Naar aanleiding van iedere koffer kan tijdens de nabespreking een specifieke vraag gesteld worden. Door deze vragen te stellen maken de leerlingen kennis met de overige ooggetuigen. De mogelijke vragen worden hieronder benoemd. **A= Antwoorden op deze vragen.**

A / L: Thea Bouhuys

In de koffer van Thea bevinden zich zilverpapiertjes. Wat hebben deze met Thea te maken?

A: Deze kwamen uit de lucht vallen en dat vond ze prachtig.

B / M: Theo Verbaars

In de koffer van Theo bevindt zich een sigarenkoker. Wat heeft deze met het verhaal van Theo te maken? *A: De vader van Theo had een sigarenwinkel.*

C / N: Rob Gunter

In de koffer van Rob bevindt zich een kleine tube tandpasta. Wat heeft deze tube met Rob te maken?

A: Rob gebruikte de tandpasta als snoepgoed, hij had al heel lang geen snoep meer gehad.

D / O: Jan Loos

In de koffer van Jan Loos bevindt zich een kat en een geit. Wat heeft deze kat met Jan te maken?

A: Toen Jan in juni 1945 weer thuis kwam, leefde de poes nog. Poes had de Slag overleefd.

E / P: Frits Oortgijs

In de koffer van Frits bevindt zich een boek van Tom Poes.

Wat heeft dit boek met Frits te maken?

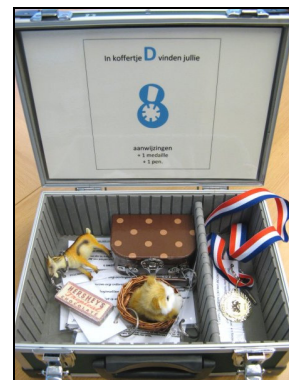
A: Eén van de onderduikers was de tekenaar van "Tom Poes".

F / Q: Hennie Hout – Berghege

In de koffer van Hennie bevindt zich een kip.

Wat heeft de kip met Hennie te maken?

A: Hennie en haar familie hebben tijdens de evacuatie een tijdje in een kippenhok gewoond.

G / R: Johanna Braakman

In de koffer van Johanna bevindt zich een foto van Riet. Wie was Riet en wat heeft zij met het verhaal van Johanna te maken? *A: Riet is haar zus en zij is in de schuilkelder omgekomen.*

H / S: Theo van Mullem

In de koffer van Theo bevinden zich een set houtjes en een kruis. Wat heeft dit met Theo te maken?

A: Theo heeft een kistje gemaakt voor een overleden meisje en haar begraven. Dat meisje was Riet.

I / T: Hans Kurten

In de koffer van Hans bevindt zich een Duitse vlag. Wat heeft deze vlag met Hans te maken?

A: Hans is een Duitse militair die in de Slag om Arnhem heeft gevochten.

J: Hans Weber

In de koffer van Hans bevindt zich een Duitse vlag. Wat heeft deze vlag met Hans te maken?

A: Hans is een Duitse militair die in de Slag om Arnhem heeft gevochten.

K: Tony Hibbert

In de koffer van Tony bevindt zich een Britse vlag. Wat heeft deze vlag met Tony te maken?

A: Tony is een Engelse militair die in de Slag om Arnhem heeft gevochten.